

Kvinneres yrkesdeltakelse og kjønns- og likestillingsperspektiver i en påslagsmodell

Pensjonskontoret 31. januar 2017

Fafo og Aktuarene – Lillevold & Partners

Jon M, Hippe og Pål Lillevold

Presentasjonen

- Pensjon, prinsipper og kjønnsdimensjonen
- Endringer i kvinners yrkesdeltakelse i et pensjons- og kjønnsperspektiv
- Analyse av pensjonsnivåer
 - Kvinner versus menn i dagens modell
 - Endring fra dagens modell til påslag – i dag 5 %
 - Endringsbildet for kvinner versus menn etter aldersgrupper
 - Fødselskull som analyseres: 1953 – 1963 – 1973 – 1983
- Konklusjon

Problemstilling – kjønnseffekter ved omlegging for kommunalt ansatte

Utgangsspørsmålet for overgang til påslagsmodell:

- Hva er forskjellen på dagens tjenstepensjon og en ny påslagsmodell, og hvordan slår denne forskjellen ut i årlig forventet pensjon for ulike grupper ved ulike uttaksaldere?

Men, i tillegg (i dette prosjektet):

- Hva skjer i møtet mellom eventuelle systematiske kjønnsforskjeller i yrkes- og inntektskarrierer og en ny påslagsmodell?
- Selv om det er likebehandling i betydning likt regelverk, så kan regelverksendringene slå ulikt ut for menn og kvinner, dvs. om nye prinsipper for utmåling av pensjon styrker eller svekker pensjonsvirkningene av kjønnsmessige karriereforskjeller

Å sammenligne gammel og ny ordning for offentlig ansatte – prosjektet for Pensjonskontoret

- Vi kjenner ikke faktiske og framtidige yrkeskarrierer
- Heller ikke deres ønsker om uttaks- og avgangsalder
- Pensjonsordningen i seg selv kan påvirke når man vil gå av
- Det blir overgangsordninger, men vi vet ikke hva de vil være – lang tid før nytt system slår igjennom
- Selv om det blir overgangsordninger vil vi vite, og beregne, hvordan et fullt implementert system slår ut

- Data for tre ordninger – sykepleier, lærere og KLP - Fellesordning
- Estimert fremtidig avgangsalder
- Og, gjort antakelser om framtidig uttaksalder
- Beregnet pensjon i gammel og ny ordning ved ulike uttaksalder – 62, 65, 67 og 70 år
- Mao. beregnet pensjon i gammelt system mot helt nytt – en systembetragtning
- Men, også illustrere betydningen av overgangsordning (ikke i dag)
- Valgt ut årskullene
1953 – 1963 – 1973 og 1983
- Beregnet for menn og kvinner

Men, først hva handler omleggingen om?

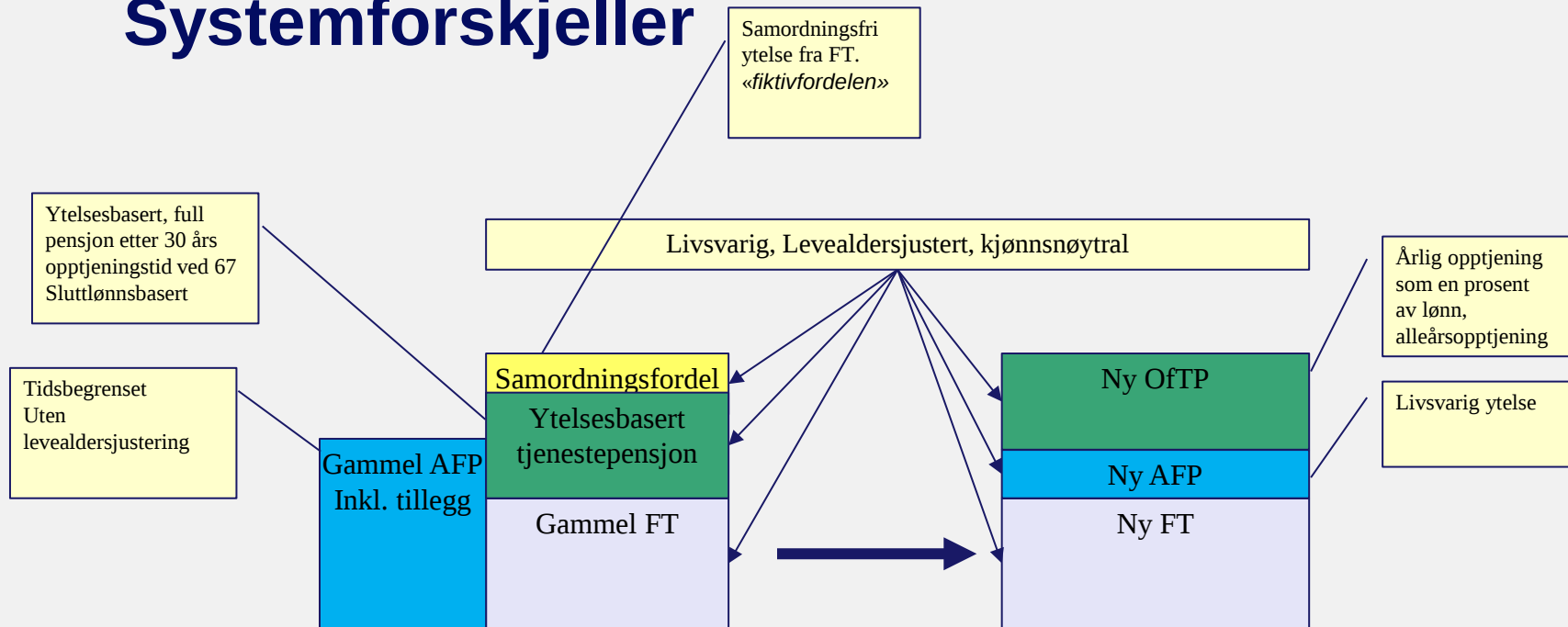
Pensjon og prinsipper i privat og offentlig sektor

- Spareordning eller forsikret ordning?
- Likepensjon
- Regulering av oppsparingen – garantier, lønnsregulering eller avkastningsregulering
- Opptjeningstid eller alle-årsregel?
- Sluttlønn eller gjennomsnitt?
- Levealdersjustering
- Regulering av pensjonsutbetalinger
- Egen ordning med tidligpensjonering?

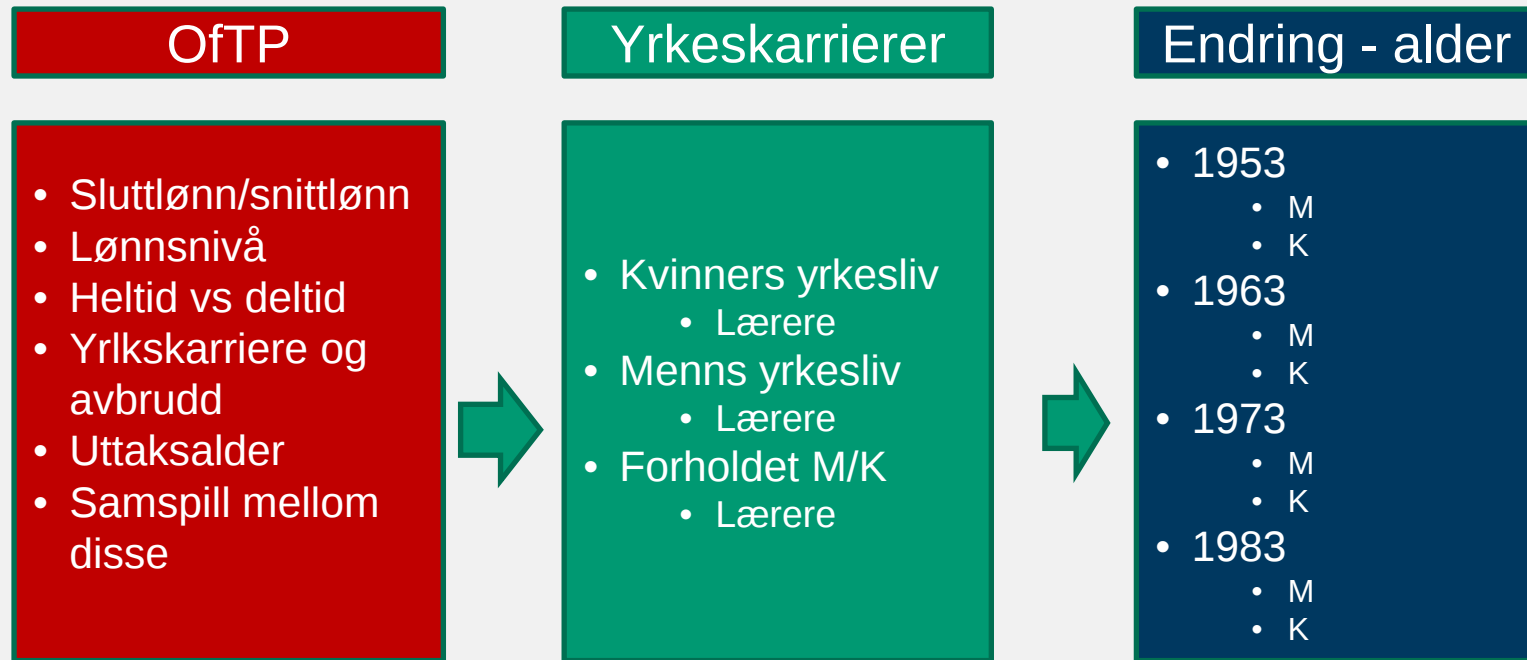
Omlegging av OfTP – få, men viktige diskusjoner

- Spareordning eller forsikret ordning?
- Likepensjon
- Regulering av oppsparingen – garantier, lønnsregulering eller avkastningsregulering
- Opptjeningstid eller alle-årsregel?
- (Sluttlønn eller gjennomsnitt?)
- Levealdersjustering
- Regulering av pensjonsutbetalinger
- Egen ordning med tidligpensjonering eller enda et påslag?

Systemforskjeller

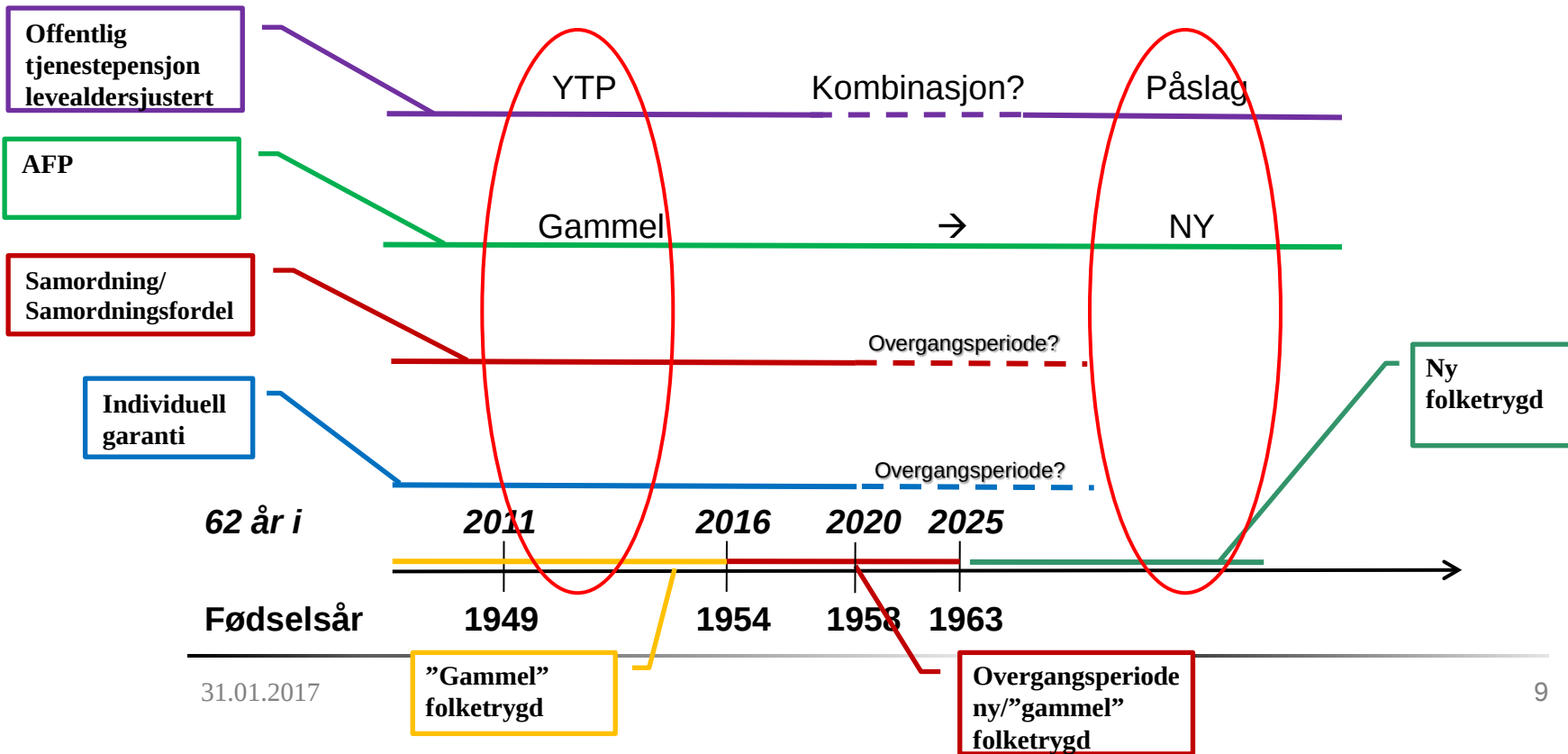
Pensjonsbestemmende faktorer og kjønn

Pensjonsreformen i offentlig sektor (2011+ ?)

*Aktuar*ene

Aktuarfirmaet Lillevold & Partners

Endringer i yrkeskarrierer – pensjonsbestemmende faktorer

Hva leter vi etter?

- Karrierelengde – tjenestetid
- Heltid versus deltid
- Sluttlønn versus snittlønn
- Lønnsnivå
- (Uttaksalder 62-65-67-70 år)

Karrierelengde beregnes på 2 måter:

1. Beregnet tjenestetid ved gjeldende pensjonsalder
= faktisk opptjening per oktober 2016

+estimert opptjeningstid fra 2016 og frem til 63
år – basert på historikken til forrige årskull

(eks: 1963-kullet som i 2016 var 53 år, får de siste 10 årene
lagt til den faktiske opptjeningen som 1953-kullet hadde
mellom 53 og 63 år.

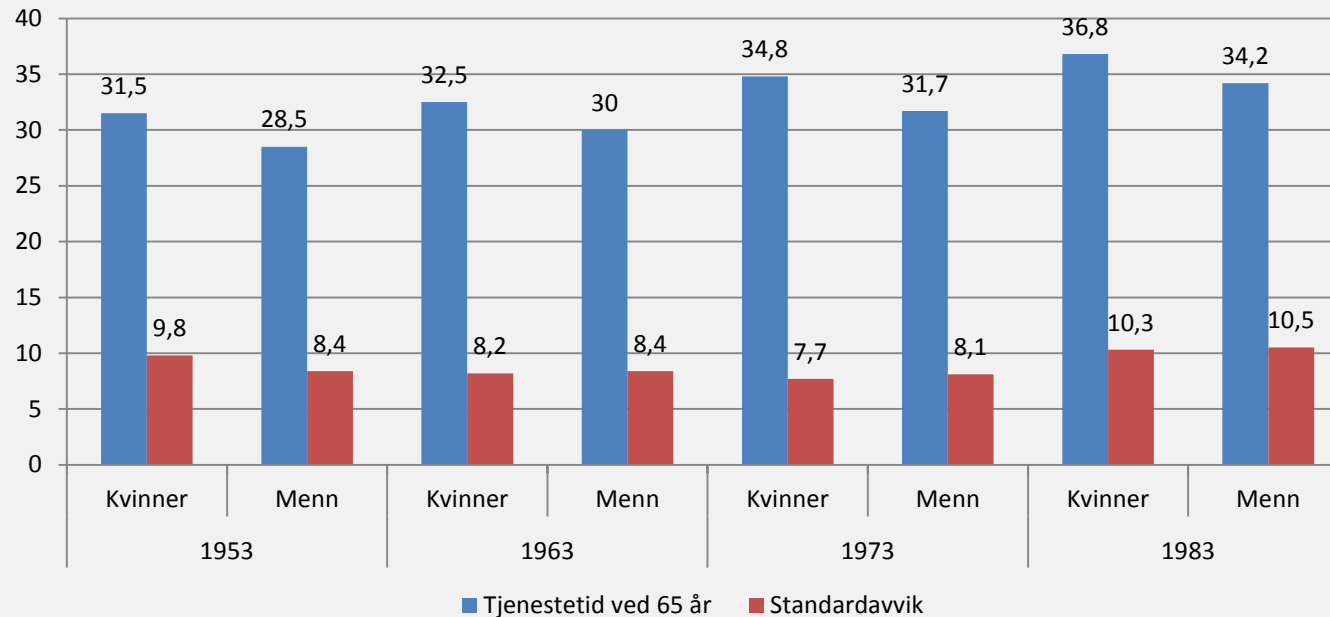
+ antall år fra 63 år til pensjonsalder

2. Maksimal tjenestetid ved uttaksalder 67 år

= tiden fra innmelding i ordningen til gjeldende
pensjonsalder

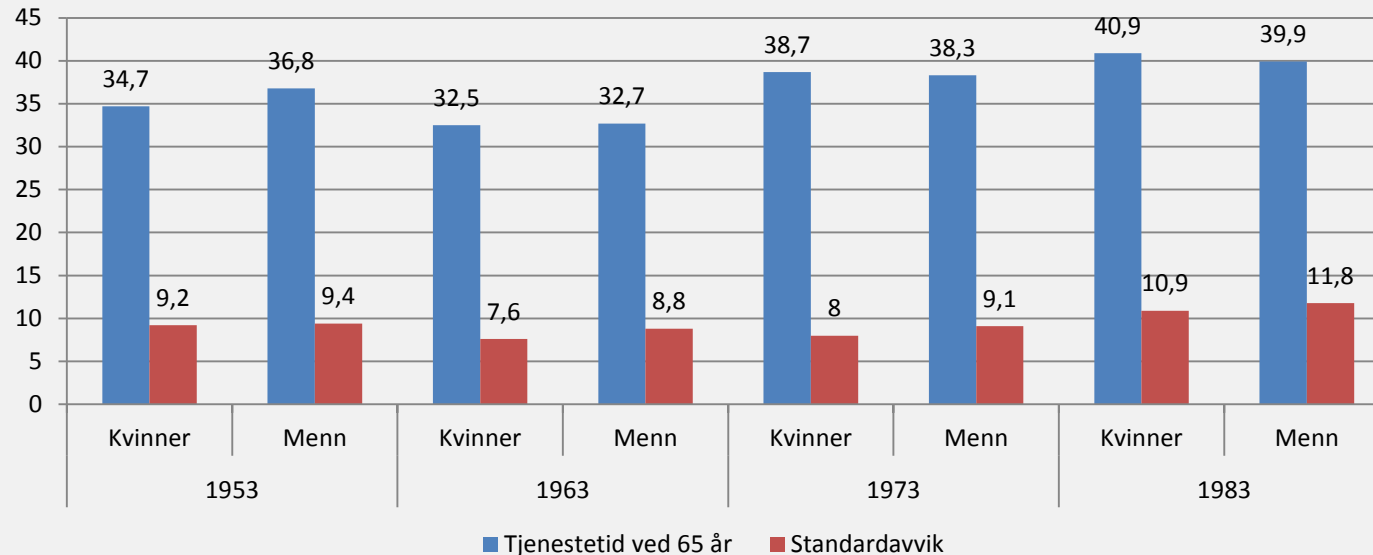
1. Karrierelengde – estimert tjenestetid (år) ved 65 år

Sykepleiere (NB. Få menn)

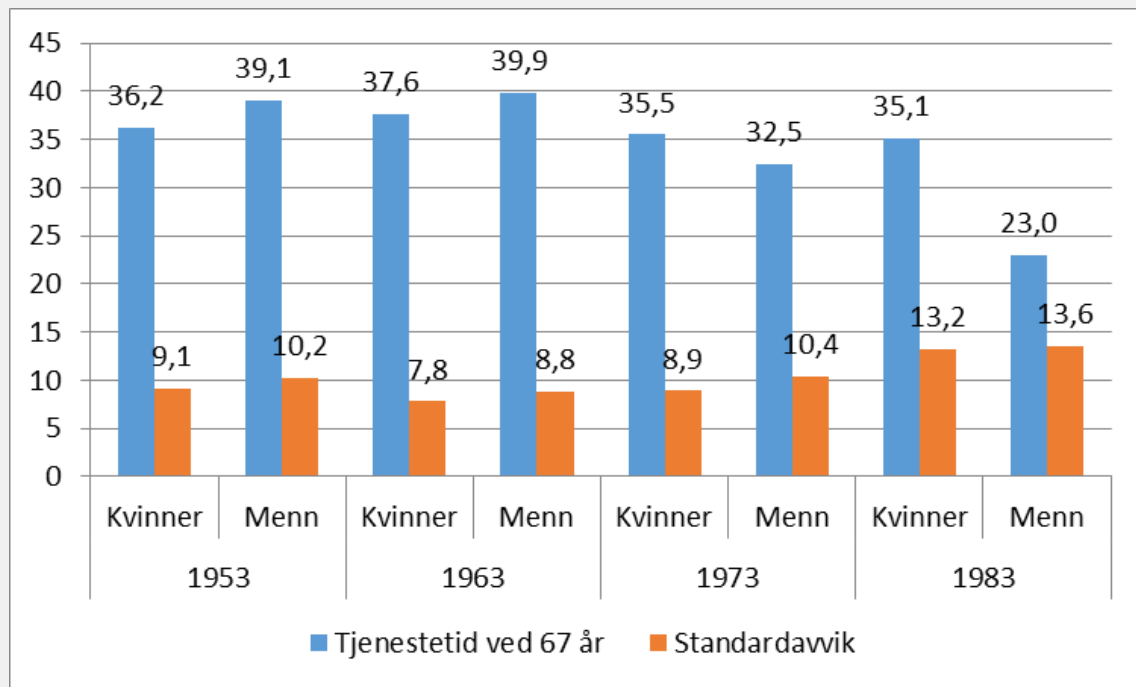

1. Karrierelengde – estimert tjenestetid (år) ved 67 år

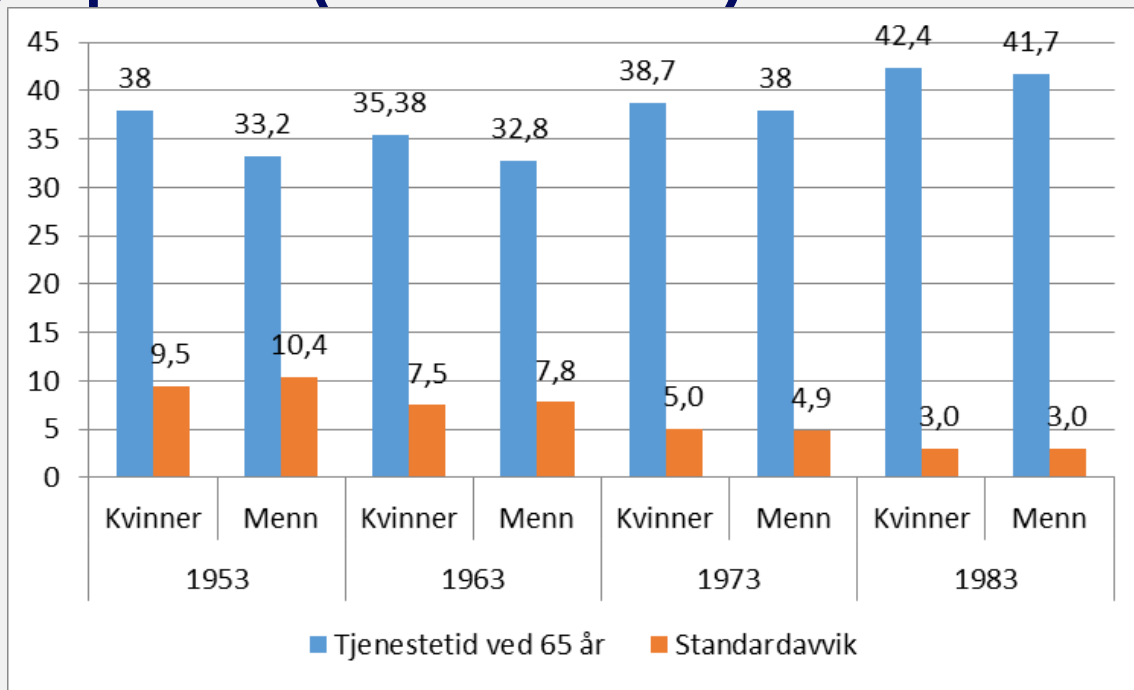
Lærere

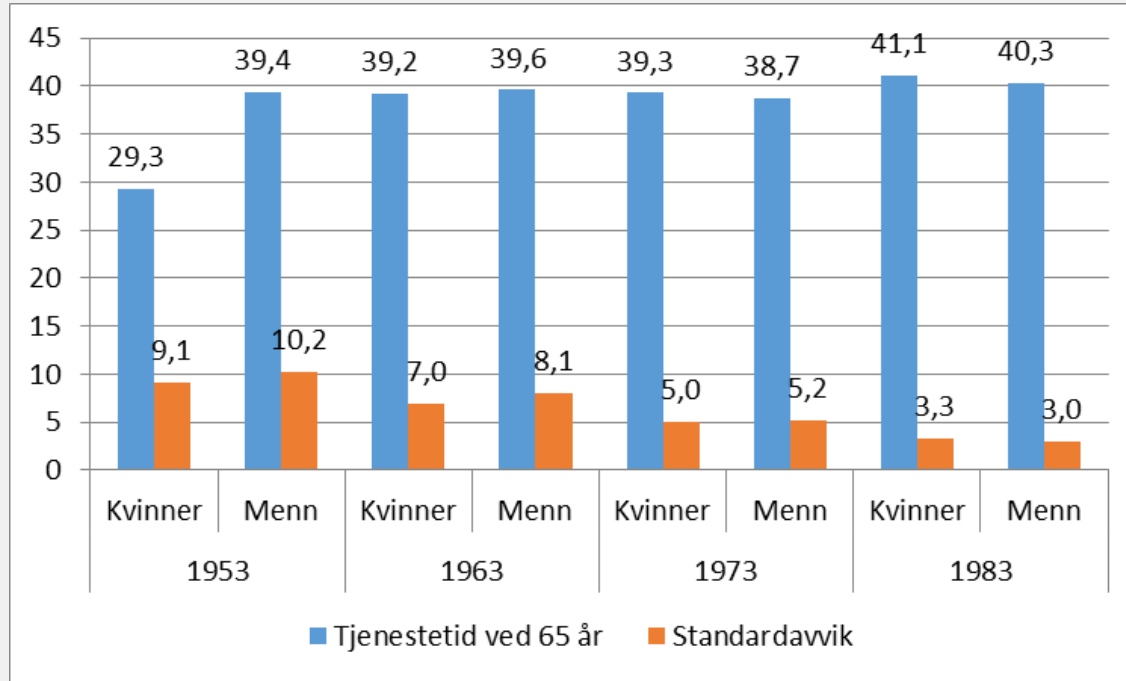
1. Karrierelengde – estimert tjenestetid (år) ved 67 år (innmeldt før alder 29 år) Kommunesektoren for øvrig (fellesordningen)

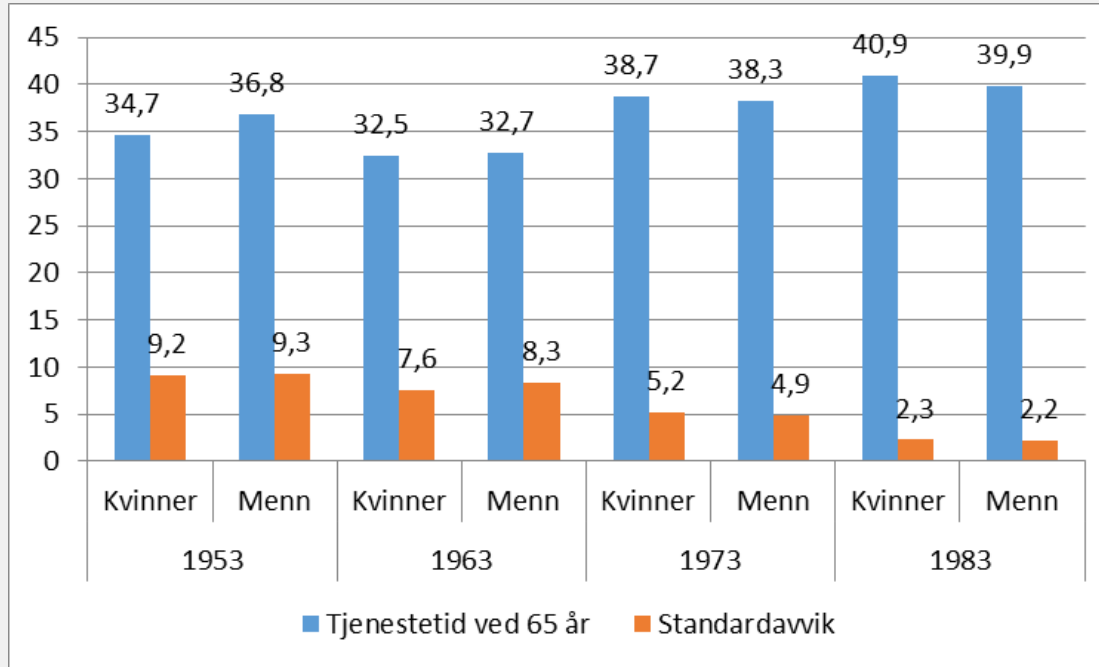
2. Karrierelengde – opptjeningstid (år) fra innmelding til 67 år Sykepleiere (NB. Få menn)

2. Karrierelengde – opptjeningstid (år) fra innmelding til 67 år Lærere

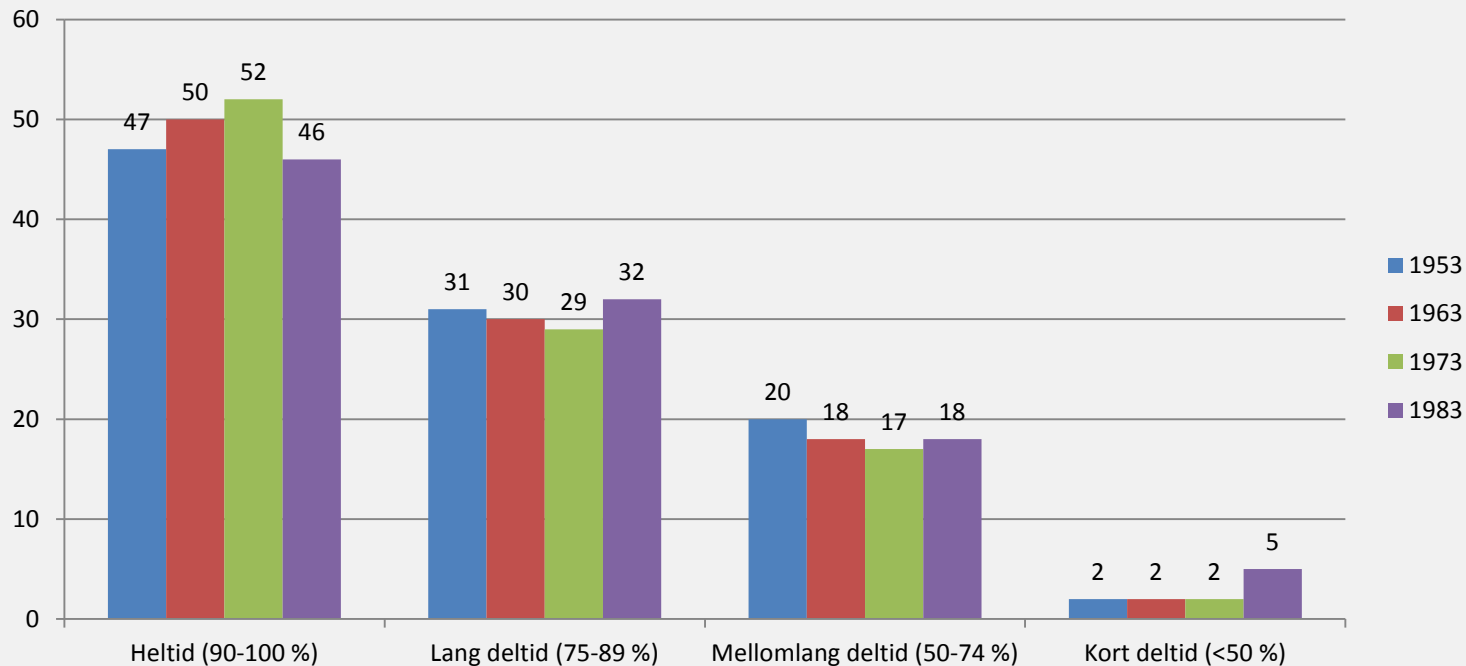

2. Karrierelengde – opptjeningstid (år) fra innmelding til 67 år Kommunal sektor for øvrig (fellesordningen)

Gjennomsnittlig stillingsstørrelse

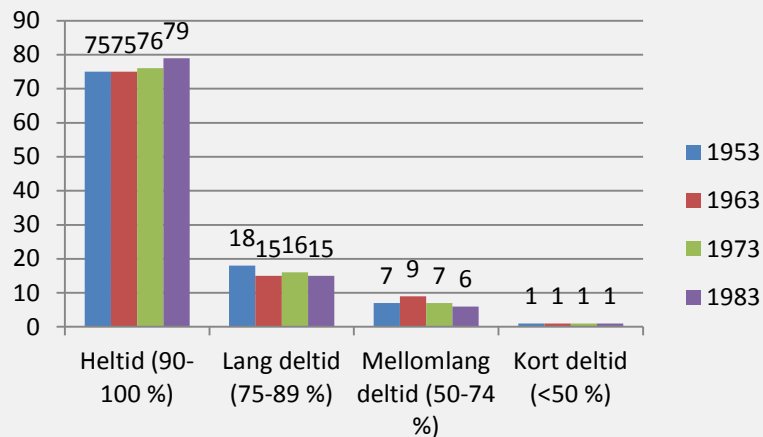
Sykepleiere (kvinner)

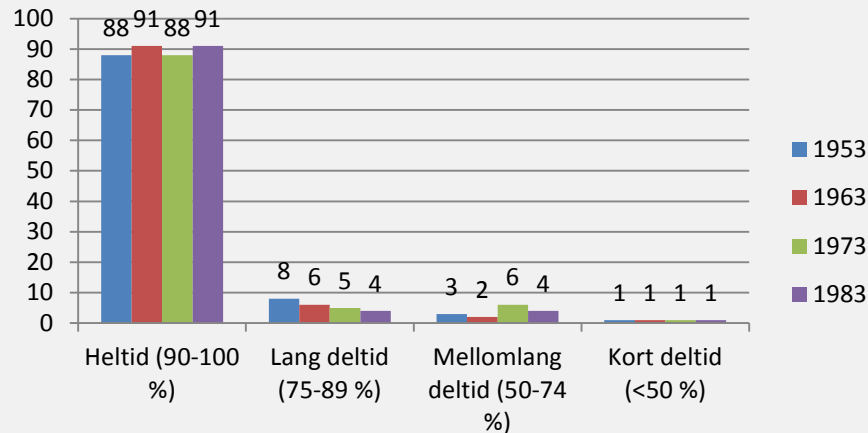
Gjennomsnittlig stillingsstørrelse

Lærere

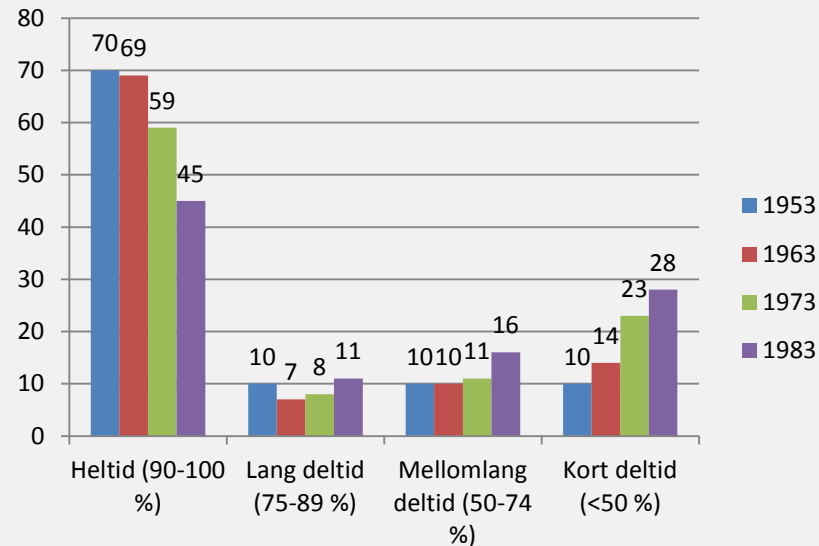
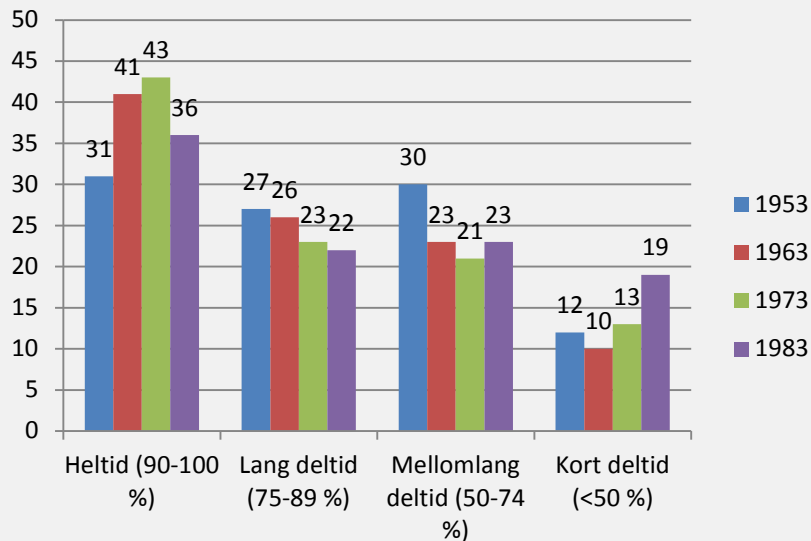
Kvinner

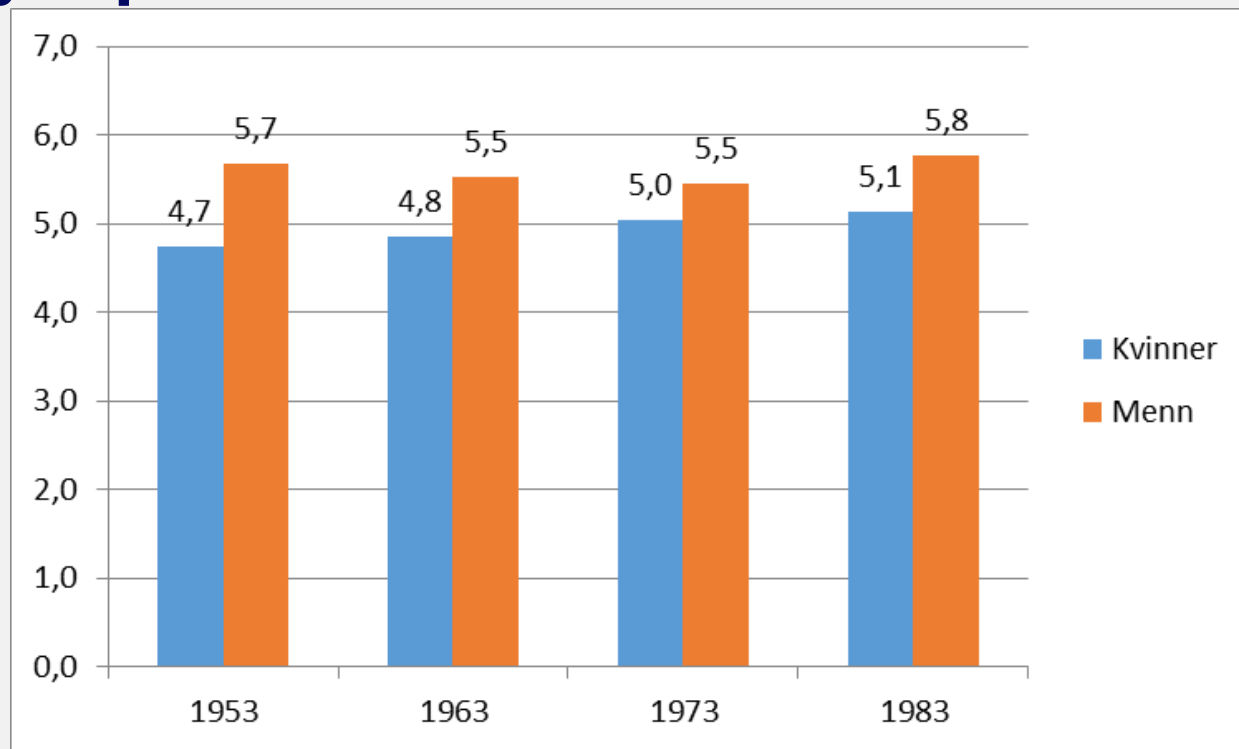
Menn

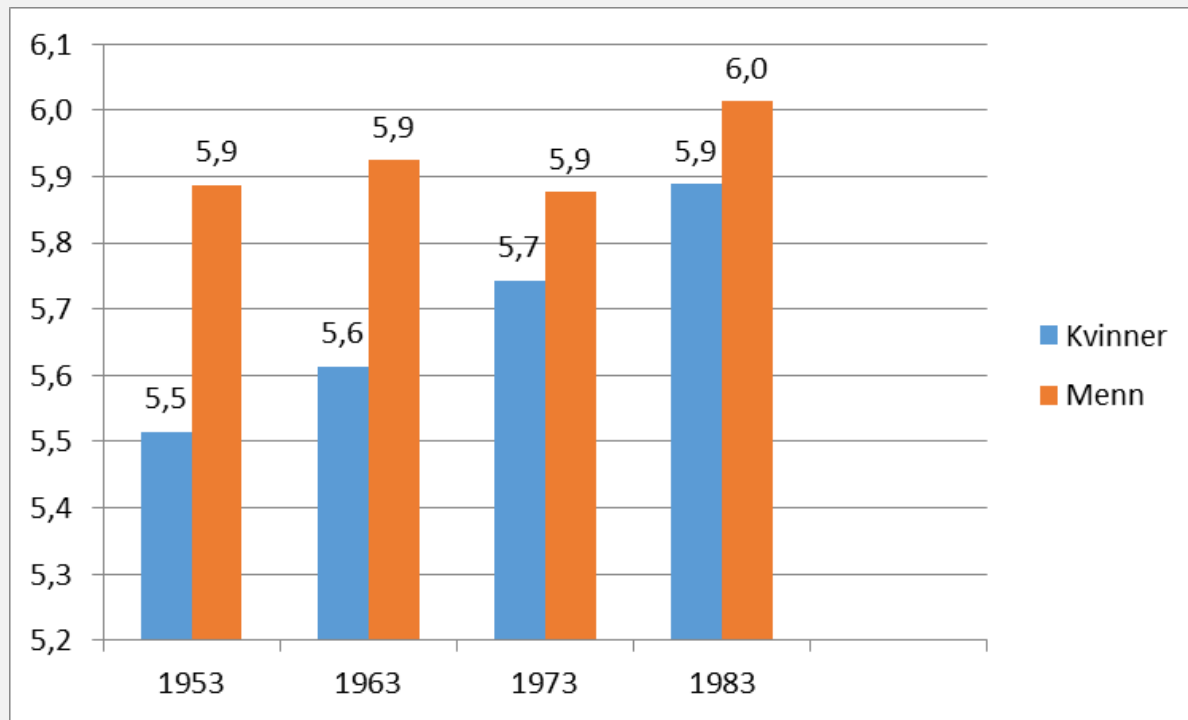
Gjennomsnittlig stillingsstørrelse Kommunesektoren for øvrig (fellesordningen)

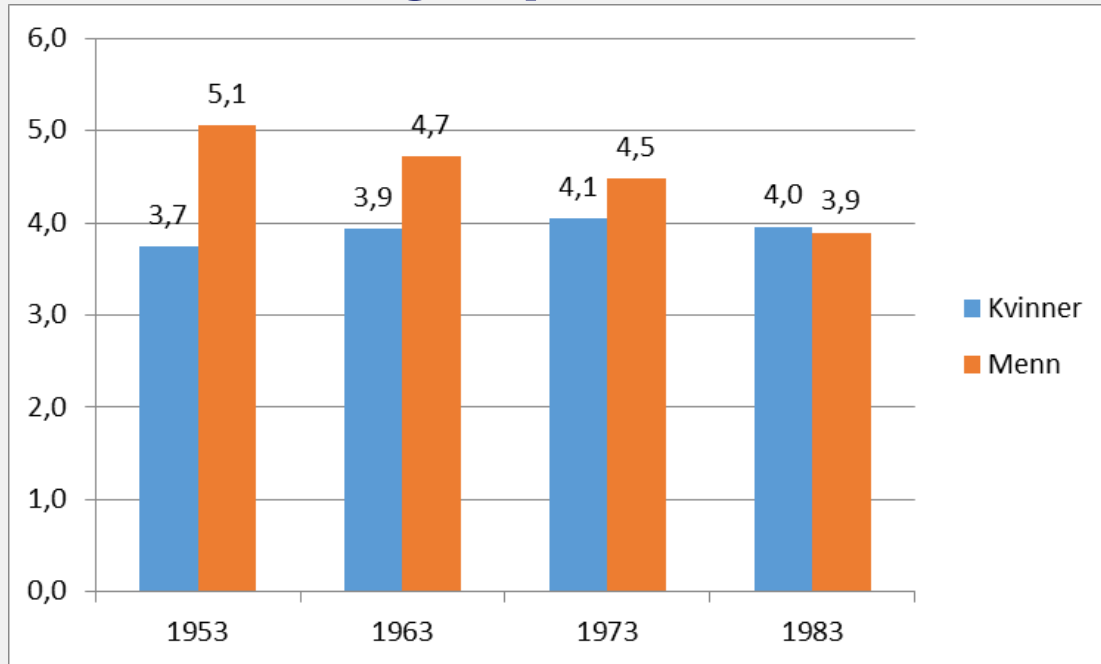
Gjennomsnittslønn i G Sykepleiere

Gjennomsnittslønn i G. Lærere

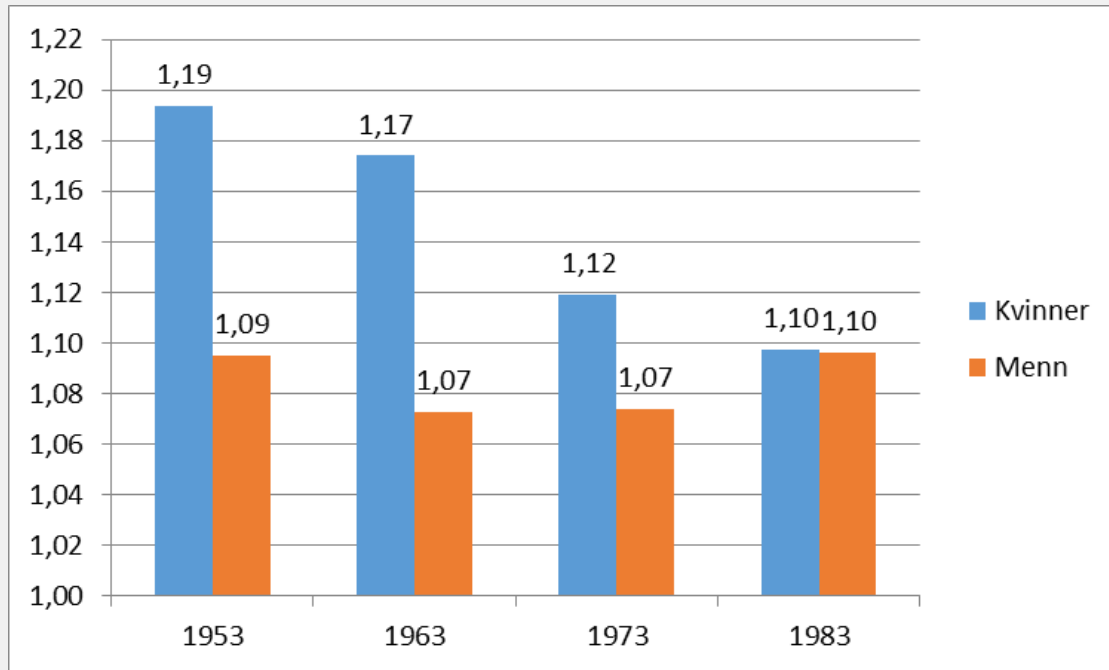
Gjennomsnittslønn i G. Kommunal sektor for øvrig (fellesordningen)

Sluttlønn versus gjennomsnittslønn

Kvinner og menn

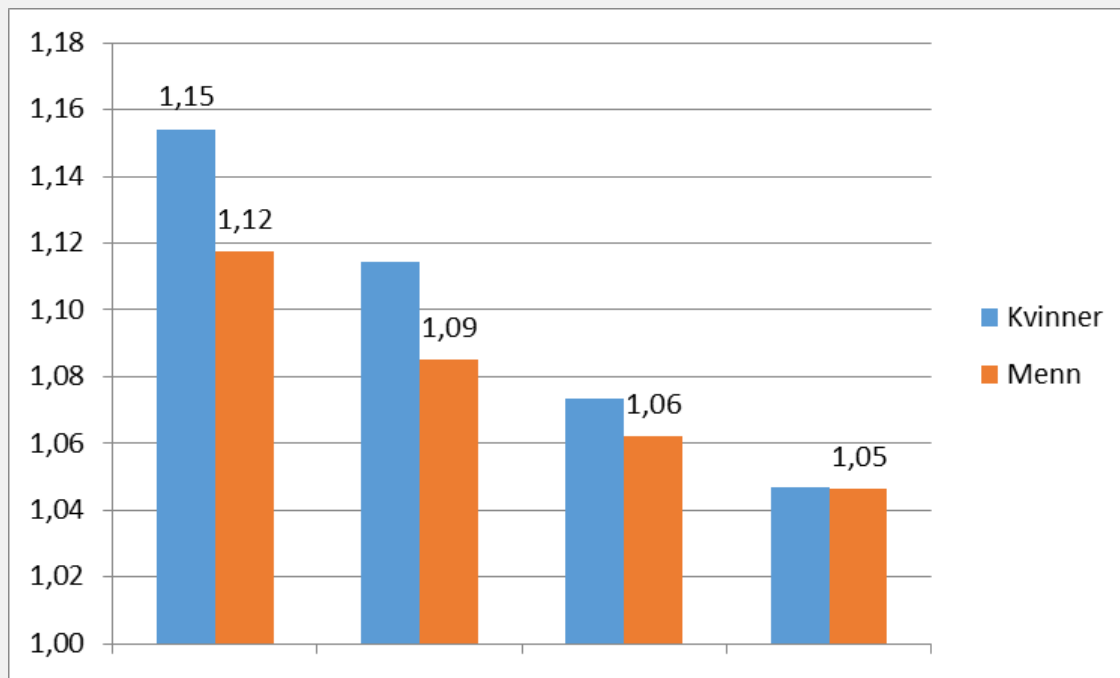
Sykepleiere

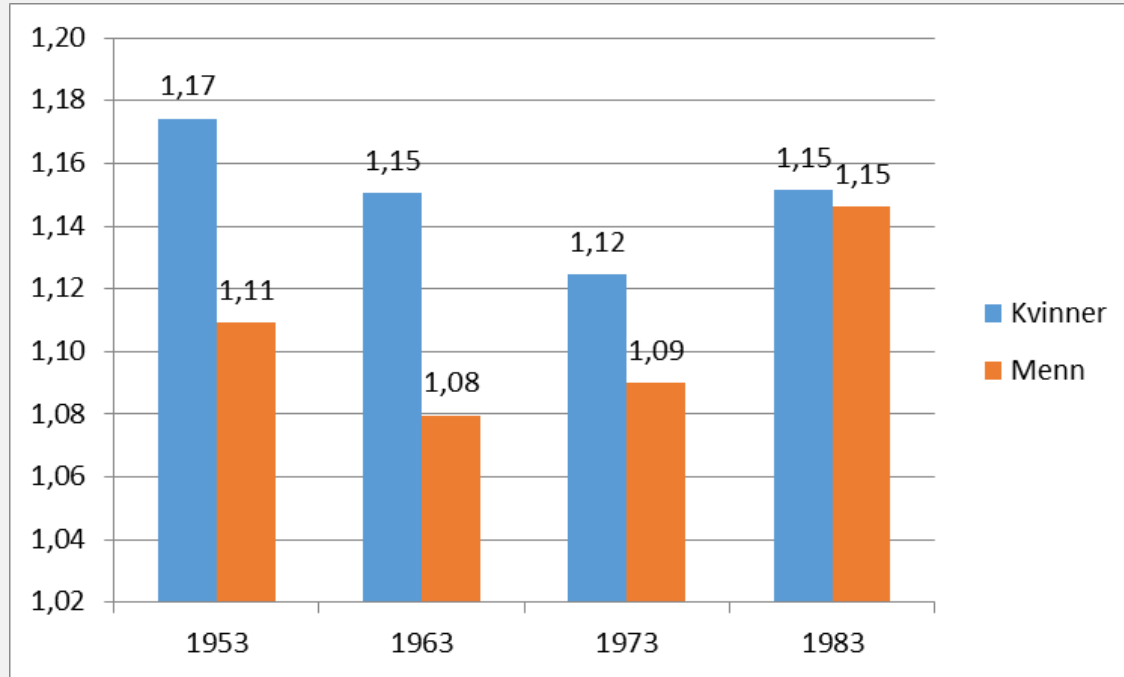
Sluttlønn versus gjennomsnittslønn

Kvinner og menn

Lærere

Sluttlønn versus gjennomsnittslønn. Kvinner og menn. Kommunesektoren for øvrig (fellesordningen)

- Basis i kommunalt ansattes faktiske yrkesmønster - så langt det finnes informasjon om dette
 - Hvordan det faktisk har vært
 - Hva som kan utledes og antas om fremtidige endringer
 - Forskjeller mellom kvinner og menn
- Dette i motsetning til rene typeeksempler
- Informasjonskilder: Pensjonsopptjening i pensjonsordning(er) for kommunalt ansatte

- Kommunalt ansatte kan ha pensjonsopptjening i:
 - Fellesordningen for kommuner i KLP
 - Kommunale pensjonskasser
 - Oslo Pensjonsforsikring
 - Sykepleierordningen, administrert av KLP
 - Statens Pensjonskasse (SPK): Lærere
- Fødselskull («kohorter») 1953, 1963, 1973 og 1983
- Fremgangsmåte: Opptjeningshistorikk som finnes i hhv. KLP og SPK for aktuelle grupper:
 - Utelatelse av andre pensjonsordninger → Manglende fullstendighet

- Historisk opptjening for fødselskullene 1953, 1963, 1973 og 1983
- Datakilder: KLP og SPK
- Tre hovedgrupper:
 - Lærere: I SPK
 - uttømmende, for så vidt gjelder arbeidsforhold som lærer
 - Sykepleiere: Egen pensjonsordning administrert av KLP
 - uttømmende, for så vidt gjelder arbeidsforhold i «helsevirksomhet» for autoriserte sykepleiere
 - Fellesordningen for kommunalt ansatte i KLP: Pensjonsopptjening i KLP for øvrig kommunalt ansatte
 - avgrenset til arbeidsforhold i 1) kommune som 2) har pensjonsordning i KLP

Fullstendighet i informasjonsgrunnlaget?

- Antas/forutsettes ivaretatt for sykepleiere og lærere
- Fellesordningen i KLP:
 - Mer avgrenset/mangelfullt siden kommunale pensjonskasser og Oslo Pensjonsforsikring ikke med
 - Valgt fremgangsmåte:
 - Første registrerte innmelding/ansettelse i «høy» alder tas som uttrykk for at det mangler informasjon om forutgående pensjongivende arbeidsforhold innenfor sektoren
 - Avgrensning til de i informasjonsgrunnlaget som har første registrerte innmelding før fylte 29 år

Informasjonsgrunnlagets omfang

Kohort	Sykepleiere		Lærere		Fellesordningen alle		Fellesordningen avgrenset	
	K	M	K	M	K	M	K	M
1953	427	34	1 691	935	2 472	914	645	225
1963	1 077	84	1 589	732	4 666	1 247	1 716	273
1973	1 369	129	2 333	1 068	4 612	1 313	2 704	449
1983	1 384	113	1 291	602	4 498	1 118	3 415	616
Sum	4 257	360	6904	3 337	16 248	4 592	8 480	1 563

Kohortene fremskrevet til alder for pensjonsuttak (1)

- 1953, dvs. fylt 63 i 2016: På det nærmeste ferdig opptjent
- 1963: Må «fylle på» med estimert pensjonsopptjening i kommende 10 år.
Fremgangsmåte:
 - I gjennomsnitt samme adferd i avsluttende 10 år for 1963-kullet som observert for 1953-kullet.
 - Mer spesifikt: For hver person i 1963-kullet trekkes en tilfeldig person fra 1953-kullet; «karriere-forbildet». Karrieren i siste 10 år for «karriere-forbildet» (fra 1953-kullet) gjøres gjeldende for personen i 1963-kullet.

Kohortene fremskrevet til alder for pensjonsuttak (2)

- 1973: Må «fylle på» med estimert pensjonsopptjening i kommende 20 år.
Fremgangsmåte:
 - I gjennomsnitt samme adferd i neste 10 år for 1973-kullet som observert for 1963-kullet.
 - I gjennomsnitt samme adferd i avsluttende 10 år for 1973-kullet som observert for 1953-kullet.
- 1983: Tilsvarende som foran for kommende 30 år
- For alle kohorter: Arbeidsforhold opprettholdes fra 63 år til pensjonsalder
- «Trim Light», ref. NAVs fremskrivningsmodell for opptjening av alderspensjonsrettigheter i folketrygden

Kohortene fremskrevet til alder for pensjonsuttak (3)

- For alle individer i alle kohorter
- Ser også på alternativ:
 - Som om sammenhengende arbeidsforhold og pensjonsopptjening fra ansettelse/innmelding til pensjonsalder

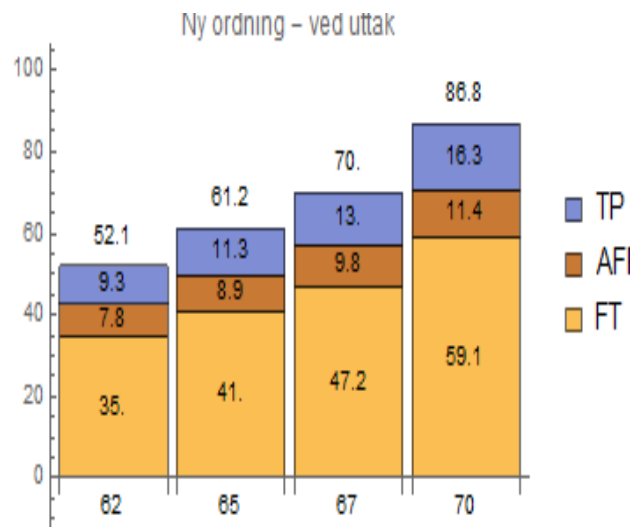
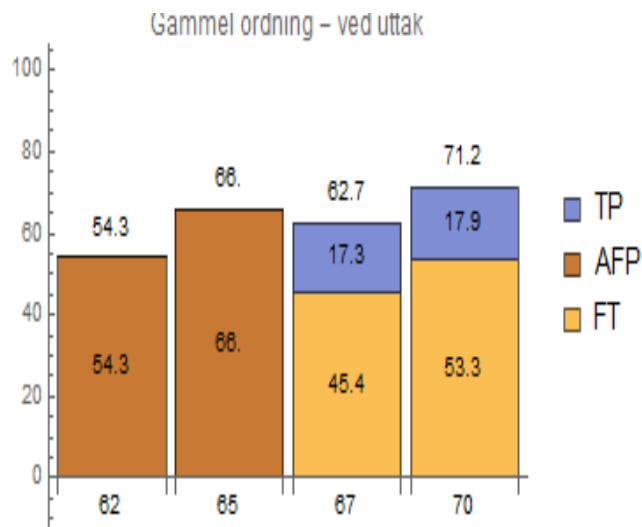
Sammenligning av ytelsesnivå «gammel» vs. påslag (1)

- Sammenligner systemenes utforming, dvs.:
 - Som om all pensjonsopptjening gjøres gjeldende *enten* i gammel eller i påslag
 - Uten overgangsbestemmelser for alternativet påslag
- Tolkning:
 - Rendyrker systemeffekten
 - Rimelig å forvente at om noen år vil hverken «alt fra gammelt system» eller «alt fra påslag» være gjeldende (dog «alt fra påslag» for ansatte etter at omlegging har trådt i kraft)
 - Overgangsregler:
 - !!
 - ??

Sammenligning av ytelsesnivå «gammel» vs. påslag (2)

- Regner på ufleksibel pensjonering:
 - Helt ut av arbeidslivet og starter fullt pensjonstrekk er sammenfallende hendelser
- Sammenligninger for noen gitte pensjoneringsaldre. Her i dag: stillingens nåværende (hoved)pensjonsalder, dvs. 67 år for fellesordning og for lærere og 65 år for sykepleiere
- Folketrygdberegning:
 - Sjablongmessig/standardisert:
 - Som om årlig inntekt = pensjonsgrunnlaget i tjenstepensjonsordningen
 - Som om inntekt sammenhengende fra fylte 27 år

Komponentene i totalpensjonen

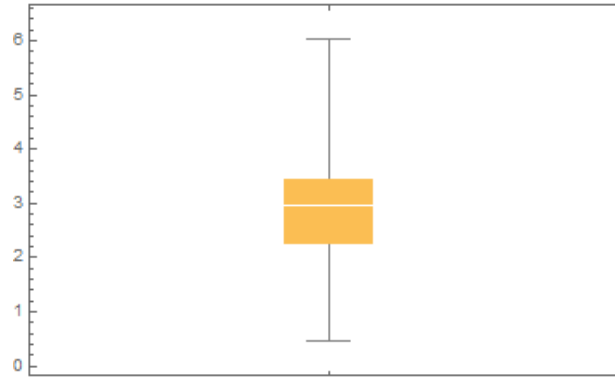

Presentasjon og tolkning av beregningsresultatene

- Beregningsresultater pr. gruppe:
 - Alderskohorter
 - Yrkeskategorier
 - M/K
- Median for hver gruppe
- Variasjon/spredning innen hver gruppe

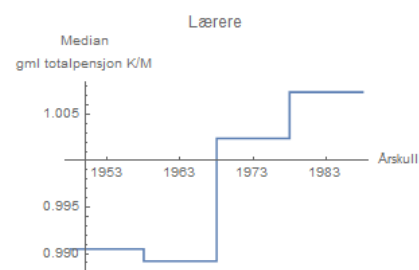
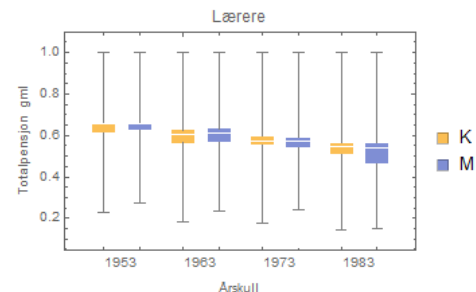
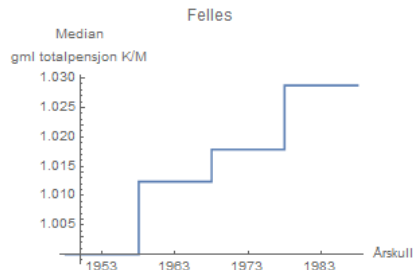
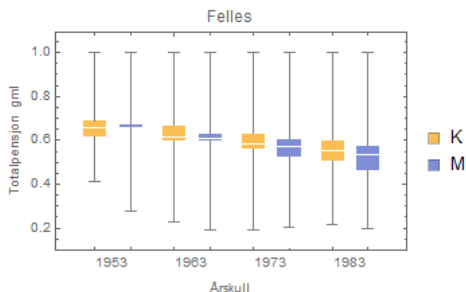
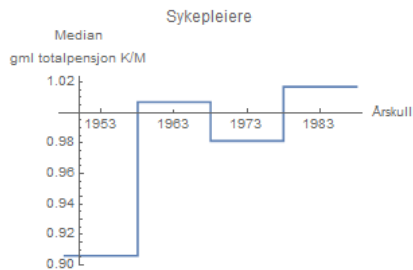
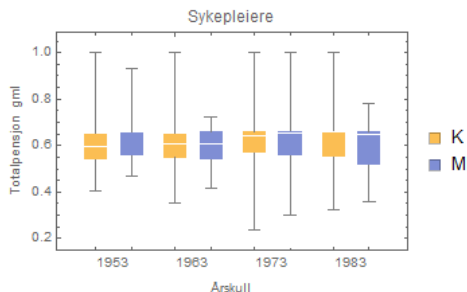
Hvordan beregningsresultatene vises

- Viser spredningsbilde på en komprimert måte (Box Whisker Diagram):

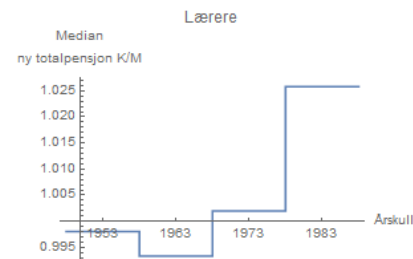
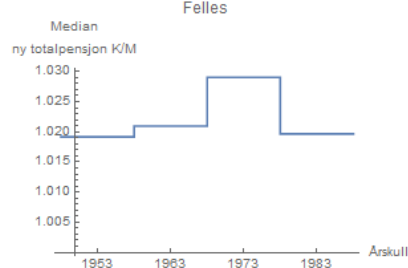
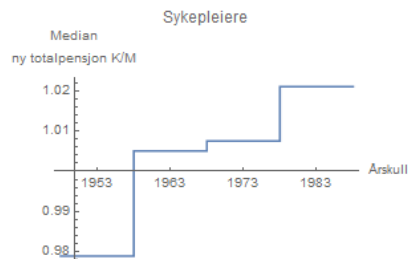
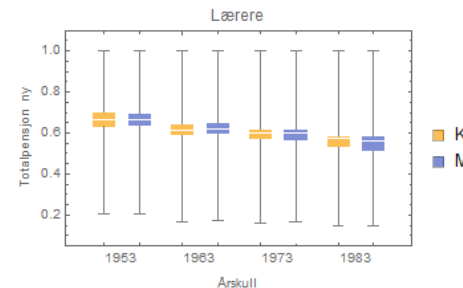
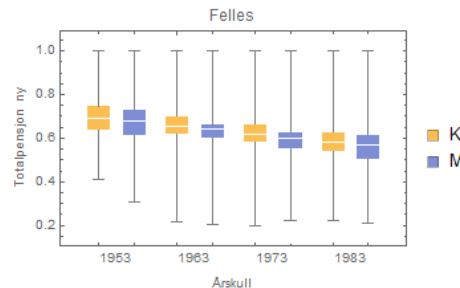
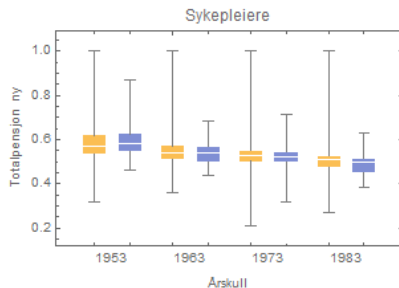

- Tolkning:
 - Hvert av de fire «lagene» dekker 25 % av utfallene, fra nederst til øverst.
 - De tre skillene mellom hvert lag er hhv. 25 %, 50 % (median) og 75% decil, fra nederst til øverst

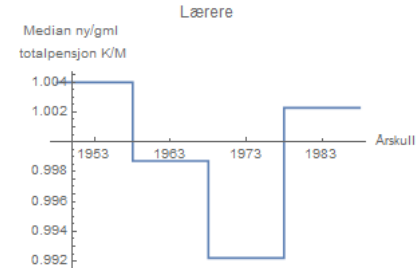
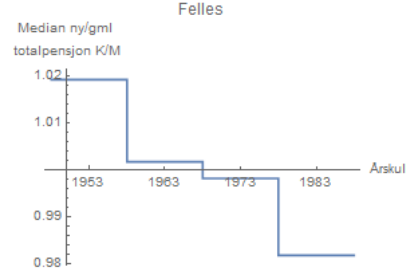
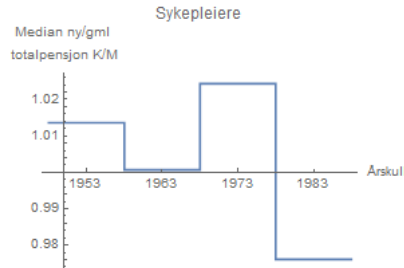
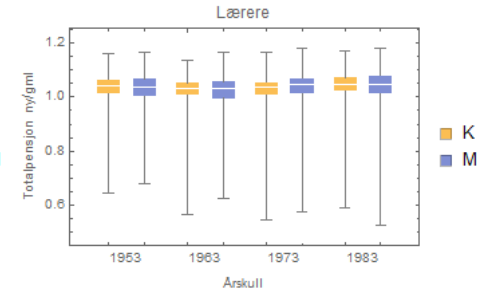
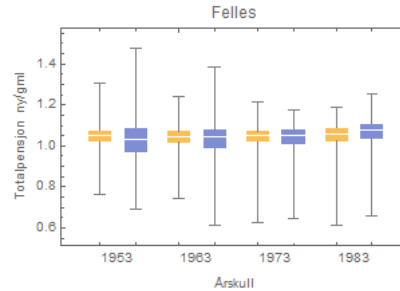
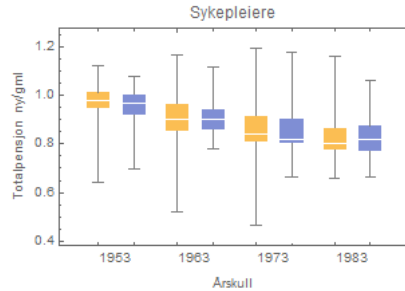
Totalpensjon gammel modell

Totalpensjon påslagsmodell

Forholdet mellom totalpensjon påslag vs. gammel

- Fellesordning og lærere – NB! Pensjonsalder 67 år:
 - Påslagsmodell gir totalpensjon på nivå med eller noe over gammel modell – i gjennomsnitt
 - Ikke nevneverdig utvikling over tid
 - Ikke nevneverdig forskjell kvinner/menn
- Sykepleiere – NB! Pensjonsalder 65 år:
 - Påslagsmodell gir totalpensjon på noe lavere nivå enn gammel modell – i gjennomsnitt
 - Nedgangen som følge av overgang til påslagsmodell øker over tid
 - Relativt til menn blir kvinners nedgang lavere over tid

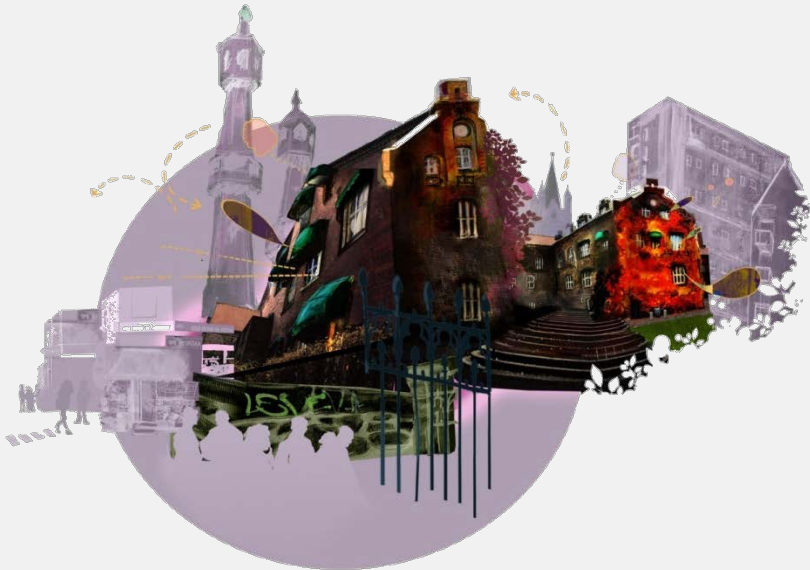
- Felles for alle grupper:
 - Noen «vinnere» og noen «tapere»
 - Typiske individuelle kjennetegn som resulterer i «vinner» eller «taper»?
 - Nedsideproblematikk:
 - Noen (få) ser ut til å få veldig stor nedgang.
 - Forårsaket av data?

- Regne med andre aldre for pensjonsuttak enn de nåværende (hoved)pensjonsaldre
 - For høyere pensjonsaldre er påslagsmodellens alleårseffekt av stor betydning
- Regne med andre satser for påslagsmodellen: 6 % og 7 %

Det blir en komplisert omlegging for partene i offentlig sektor

Aktuarerne

- Må forholde seg til omlegging – ny folketrygd endrer forutsetningene grunnleggende
- Levealdersjustering er innført og tar pensjonsnivåene ned
 - Har i og for seg god tid fordi alternativene også levealdersjusteres
 - Men, betydningen av å kunne tjene opp mer for å sikre «gamle» ytelsesnivåer blir viktigere
- Det vil pr definisjon bli tapere og vinnere når man går fra fast pensjonsmål til like sparesatser – mellom grupper etter yrkeskarrierer, avgangssønsker, lønnsnivå og lønnsutvikling og for ulike aldersgrupper
- **Omleggingen møter systematiske forskjeller i menn og kvinners yrkeskarrierer**
- En særlig systemutfordring er nivåene ved 62 (AFP)
- Også selve utformingen av en ny AFP (versus privat AFP)
- Og, overgangsordning vil ha stor virkning – kan bli løsningen
 - Utformes slik at det å jobbe lenger/mer gir full virkning

Takk for oss